

УДК 351.851

DOI DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.3.29>**Чжан Ю.**асистентка Інституту центрально-східноєвропейських мов,
Дзілінський університет міжнародних досліджень, Китай**Журавель Ю. В.**кандидат економічних наук,
докторант Національного університету
«Львівська політехніка», м. Львів

СКЛАДОВІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

У статті здійснено комплексний аналіз змісту освітнього процесу в Україні, що розглядається як багатоаспектне явище з чітко виокремленими складовими – педагогічною, кадровою, матеріально-технічною, організаційною та інституційно-управлінською. У дослідженні підкреслено значення компетентнісного підходу, який трансформує розуміння освітнього процесу як траєкторії розвитку особистості, що навчається. Розкрито специфіку формування компетентностей на різних рівнях освіти – від дошкільної до післядипломної, та їхнє значення для конкурентоспроможності закладів освіти в глобальному просторі. Обґрунтовано актуальність впровадження нестандартних методів навчання (гейміфікація, спільне навчання, перевернутий клас, ВАК-методика тощо) як відповіді на зростаючу конкуренцію й потребу в підвищенні ефективності освітніх послуг. Особливу увагу приділено кадровому забезпеченню освітнього процесу, мотивації педагогів, умовам праці та рівню заробітної плати, що є критично важливими для формування якісного людського капіталу. Представлено авторську модель компетентнісно-кадрової синергії як основи якісних змін у закладах освіти. Обґрунтовано необхідність поєднання державного регулювання та ініціативи самих закладів у забезпеченні конкурентоздатності освітнього середовища. Запропоновано стратегічні пріоритети покращення кожної складової освітнього процесу, включаючи інфраструктурну модернізацію, розвиток цифрового середовища, підвищення доброчесності та формування інноваційних кластерів. Результати дослідження можуть бути використані у формуванні освітньої політики, стратегічному управлінні закладами освіти та розробці нових стандартів освітньої діяльності. Зазначено, що підвищення ефективності освітнього процесу неможливе без цілісної інтеграції освітніх інновацій, участі в національних і міжнародних рейтингах та орієнтації на потреби стейкхолдерів. Запропоновані механізми є універсальними для використання в умовах децентралізації, цифрової трансформації та глобальної конкуренції. Визначено, що формування стійкої моделі розвитку освітнього середовища є запорукою успішної інтеграції України до європейського освітнього простору.

Ключові слова: освітній процес, державні стандарти, компетентнісний підхід, інституційна ефективність, педагогічні інновації, цифровізація освіти, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси в системі освіти України зумовлюють потребу в переосмисленні підходів до організації освітнього процесу, зокрема його структури, змістового наповнення, методів викладання та управлінських механізмів. В умовах інтеграції до європейського освітнього простору, зростання значення цифрових технологій, військового стану та соціально-економічних викликів, освітній процес набуває нових функцій і цілей. Водночас забезпечення якості освіти

напряму пов'язане з ефективністю використання педагогічного потенціалу, формуванням компетентностей здобувачів освіти та створенням сприятливого освітнього середовища, яке здатне адаптуватися до змін. Це потребує наукового обґрунтування змісту освітнього процесу, виокремлення його ключових складових та механізмів удосконалення, що відповідають сучасним вимогам суспільства й економіки знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями питань розвитку сфери освіти

займалися низка вітчизняних науковців, зокрема: Осадчий І., Цимбалару А., Хома Т., Малеш М., Бондаренко Т., Гордієнко В., Цаповська Л., Макарова А., Разуменко О. та інші.

Метою статті є обґрунтування змісту освітнього процесу в Україні з позиції компетентнісного підходу, виявлення його основних структурних складових, визначення стратегічних пріоритетів удосконалення педагогічної діяльності, а також формування інституційних і мотиваційних засад підвищення ефективності освітнього процесу в контексті сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. Зміст освітнього процесу регламентовано чинним законодавством України з позиції науково-методичних і педагогічних заходів щодо розвитку особи-

стості через надання їй можливості здобуття визначених компетентностей (їх визначено для кожного рівня освіти) та їх подальшої реалізації [1]. Така дефініція відображає спрямованість освітнього процесу та не деталізує його специфіку на різних рівнях управління. Натомість на практиці освітній процес передбачає організоване закладом освіти здобуття учнем/студентом знань з інституційним підтвердженням та за затвердженою освітньою програмою, право на яке надається державою [2].

Практичну сутність освітнього процесу розкривають наступні його основні ознаки:

- тривалість;
- структура (циклічність);
- складові як визначними його змістовної сутності (табл. 1).

Таблиця 1

Складові освітнього процесу з універсалізацією для всіх рівнів освіти

Складові	Підскладові	Напрямки (сфери) діяльності
Педагогічна складова	Навчальна складова	Освітня діяльність Методичні розробки Наукові дослідження
	Виховна складова	Патріотичне виховання Трудове виховання Психологічна допомога Інклюзивний супровід
Кадрова складова	Педагогічний персонал Управлінський персонал Допоміжний персонал Обслуговуючий персонал	Навантаження Мотивація Розвиток (підвищення кваліфікації) Науково-педагогічне партнерство
Матеріально-технічна складова	Майнове забезпечення	Класи, аудиторії та ін., їх благоустрій Основне обладнання
	Методичне забезпечення	Форми, засоби, методи навчання Навчальні матеріали
	Технологічне забезпечення	Комп'ютерне обладнання Інтернет-зв'язок Цифрове освітнє середовище
Організаційна складова	Форми організації освітнього процесу	Аудиторні заняття Практика Самостійна робота Заходи контролю знань
Інституційно-управлінська складова	Нормативні положення	Норми, регламентовані державою (державні освітні стандарти та ін.) Внутрішні правила і нормативи (освітні програми та ін.)
	Неформальні підходи	Академічна свобода Науково-педагогічні інновації
	Керівництво	Внутрішній менеджмент Наглядові ради Зовнішнє управління
	Самоврядування	Студентське самоврядування Учнівське самоврядування Батьківські комітети Працівники закладів освіти
	Інтеграція	Громадські об'єднання Кластерні та інші міжгалузеві об'єднання Договірні форми співробітництва

Джерело: узагальнено авторами

В основі освітнього процесу перебуває навчальна складова, спрямована на формування визначених *компетентностей*. Компетентнісний імператив освітнього процесу змінює його розуміння за субстанціональним підходом, при якому освітній процес розглядається як траєкторія (лінія) руху (розвитку) особи, котра навчається [3, с. 43]. Компетентності є особливим індикатором освіченості особистості, що проявляється в набутих знаннях та здатності діяти в різних ситуаціях [4, с. 261]. Компетентності повинні бути ідентифікованими та оціненими. Від якості їх формування залежать конкурентні переваги закладу освіти у глобальному просторі, адже тоді учень/студент матиме знання й навички їх використання у різних видах діяльності – професійній, громадській, науковій, творчій та ін.

Формування компетентностей на різних рівнях освіти регламентовано законодавством, трансформуючи основні положення в *компетентнісну парадигму діяльності закладів освіти*:

- на рівні дошкільної освіти – сприяння пізнанню природи та предметного світу, взаємодії зі світом і формуванню дитини як особистості в різних видах діяльності [5];

- на рівні загальної середньої освіти – формування ключових компетентностей та наскрізних умінь розвитку за обраним предметним напрямом, що обумовлює зміну основної мети освітнього процесу з «навчання діям, розвитку навичок й умінь» на «навчання вмінь навчатися» [6; 7, с. 5];

- на рівні професійної і передвищої освіти – отримання навичок виконувати індивідуальні завдання, використовувати вміння і знання на робочому місці, відповідально виконувати професійні обов'язки, досягати поставлених цілей [8, с. 149];

- на рівні вищої освіти – забезпечення інтегральної ефективності особистісного й професійного розвитку з врахуванням реалій інформаційного суспільства та з відходом від анахронічних практик передання і відтворення знань [9, с. 127];

- на рівні післядипломної освіти – поглиблення спеціалізованих знань або здобуття вищих кваліфікацій, як правило, наукової, інноваційної, творчої діяльності.

Акумулюючись та синергуючись на різних рівнях освіти, набуття компетентностей з можливістю їх застосування в певному середовищі має забезпечувати «саморозвиток» і «самопрезентацію» особистості в умовах сучасної соціальної транзитивності [10, с. 80].

Компетентнісний підхід до дослідження освітнього процесу є доцільним з точки зору науково-

го обґрунтування пріоритетів його регулювання. При цьому за мету можуть ставитись [11]:

- еволюція освітнього процесу з поступовим формуванням компетентнісних вимог та перевірки їх доцільності через практичну діяльність;

- модернізація освітнього процесу з покращенням окремих його складових, зокрема щодо стандартизації, впровадження компетентнісного підходу, посиленого вивчення математики й іноземних мов, інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій, поєднання гуманітарних і природничих складових та ін. [12, с. 142; 13];

- ситуативна адаптація освітнього процесу з впровадженням нових підходів до його організації внаслідок умов нестабільності та форс-мажорних обставин (для прикладу, поєднання офлайн- та онлайн-навчання в умовах пандемії COVID-2019, організація онлайн-навчання та спрощення освітнього процесу в умовах війни та ін.);

- реформування освітнього процесу з переходом до принципово нових підходів у його організації, впровадженням нових освітніх рівнів, освітніх програм і стандартів та ін.;

- нове концептуальне бачення мети освітнього процесу, що розширює функціональність закладу освіти з виконання соціального замовлення до цілеспрямованого впливу на інноваційні перетворення [14].

Компетентнісна парадигма діяльності закладу освіти акцентує на результатах та необхідності *покращення різних змістовних складових освітнього процесу*. При цьому має бути врахований досвід організації освітнього процесу попередніх років зі сформованими традиціями навчання, а також глобальні тренди його вдосконалення, у тому числі в рамках інтернаціоналізації й глобалізації освіти. Роль держави має полягати у нормативно-правовому регламентуванні, контролі та застосуванні системи методів непрямого впливу на діяльність закладів освіти, щоб освітній процес був спрямований на формування тих компетентностей учнів/студентів, які:

- а) відповідають вимогам сучасного розвитку – глобальним, національним, локальним;

- б) відповідають потребам розвитку економіки і ринку праці країни (регіонів);

- в) відповідають суспільним (ціннісним) та особистим (пізнання, розвитку, реалізації) потребам.

Для закладів освіти покращення змісту освітнього процесу є вимогою забезпечення конкурентоспроможності. Варіантів такого покращення в розрізі складових освітнього процесу

є безліч. Важливо спрямувати основні зусилля на ті складові, що нівелюють слабкі місця, посилюють поточні практики та (або) дозволяють запропонувати принципово нові підходи до надання освітніх послуг (табл. 2). У даному плані креативність та інноваційність організації освітнього процесу в умовах зростаючої автономії закладів освіти та в межах регламентованих державою нормативно-правових положень є надзвичайно важливими. *Завдання* державного регулювання при цьому полягають у наступному:

- регламентування обов'язкових стандартів освітнього процесу з методичними рекомендаціями щодо традиційних форм і методів навчання;
- регламентування правил розвитку ринкового середовища діяльності закладів освіти, що формує мотивацію покращення освітнього процесу в здобутті конкурентних переваг на ринку;
- окреслення допустимих меж застосування нестандартних підходів до організації освітнього процесу для пошуку закладами освіти нових рішень підвищення якості освітніх послуг, створення нових ринкових ніш і сегментів, а також позиціонування на ринку за нетиповими ознаками.

Розвиток ринкового середовища та заохочення конкурентної боротьби між закладами освіти не лише в національному, але й глобальному просторі, актуалізують застосування нестандартних методів навчання.

На різних рівнях освітньої підготовки є прийнятними різні методи. Узагальнено основними трендами в практиці організації освітнього процесу є використання методів гейміфікації, спільного й перехресного навчання, перевернутого класу, VAK-навчання (Visual-Auditory-Kinesthetic) та ін.

Нестандартні методи навчання, як правило, є об'єктом наукових досліджень у галузі знань педагогіки зі специфікацією для різних рівнів освіти та професійних напрямків підготовки. З точки зору державного управління стимулювання закладів освіти до використання нестандартних методів навчання має базуватись на мотивації персоналу. Для прогресивних практик в освітній діяльності педагог має мати достатню фінансову мотивацію, помірний рівень навантаження, можливості підвищення кваліфікації, неперервного навчання і розвитку. Саме людський імператив організації освітнього процесу

Таблиця 2

Пріоритети покращення освітнього процесу закладів освіти України

Складові	Пріоритети покращення
Педагогічна складова	Використання нестандартних методів навчання (гейміфікація, спільне навчання, перехресне навчання, перевернутий клас, VAK-навчання та ін.). Оптимізація змісту навчання з метою відходу від практики масового приватного репетиторства. Залучення практиків до навчального процесу. Посилення надання освітніх послуг у рамках самоосвіти. Розробка і надання освітніх послуг для специфічних категорій населення (освіта для дорослих, освіта для осіб з особливими потребами). Розвиток системи патріотичного виховання та волонтерства молоді. Забезпечення організації базової військової підготовки у закладах вищої освіти (обов'язкової для студентів-чоловіків і добровільної для жінок).
Кадрова складова	Застосування додаткових методів мотивації персоналу з формуванням спеціального соціального пакету.
Матеріально-технічна складова	Створення креативного навчального простору з дотриманням регламентованих стандартів. Розвиток мережі STEM-класів, аудиторій, лабораторій. Інфраструктурна ревіталізація з метою розбудови мережі закладів освіти. Розвиток цифрового освітнього середовища. Забезпечення стійкості інфраструктури закладів освіти (бомбосховища, захист функціональності інженерії приміщень та ін.).
Організаційна складова	Моніторинг якості знань на основі аналізу результатів вступу на вищі рівні навчання, працевлаштування, еміграції та ін. Формування бренду закладу освіти.
Інституційно-управлінська складова	Створення науково-освітніх, освітньо-виробничих та ін. міжгалузевих кластерів. Утворення наглядових рад при закладах освіти. Забезпечення доброчесності – навчальної, педагогічної, академічної.

* Джерело: узагальнено автором

є визначальним для забезпечення його якості та покращення. Людина, – педагог чи керівник як носій знань та інформації через свою трудову діяльність, забезпечує перебіг освітнього процесу зі зворотною результуючою реакцією у формуванні компетентностей осіб, які навчаються. Таким чином, виникає компетентісно-кадрова синергія покращення освітнього процесу в діяльності закладів освіти (рис. 1).

Державою встановлюються вимоги до педагогічних працівників та керівників закладів освіти через професійні стандарти, порядок надання спеціальних звань, атестації з присвоєнням тарифного розряду, проходження підвищення кваліфікації (упродовж 5 років – щонайменше 150 год. з щорічним розподілом), розмір заробітної плати і порядок преміювання, норми навантаження та стандарти соціального захисту (пенсійного забезпечення, тривалості відпустки та ін.). У сукупності зазначені параметри та умови визначають мотиваційну площину діяльності педагога – починаючи від формування привабливості професії й конкурентного відбору кращих кадрів та завершуючи продуктивною, відданою і креативною науково-педагогічною діяльністю з отриманням натомість належних вигід. Педагог у ході своєї діяльності має розвивати компетентності, які у складній взаємодії з умовами праці та конкурентним середовищем визначають його професіоналізм.

Розвиток компетентностей має здійснювати в умовах педагогічного партнерства. Завдяки знанням й умінням методологічного, психолого-педагогічного, комунікативного, управлінського та ціннісного характеру педагог у ході їх апробації й розвитку набуває когнітивні (педагогічні

та професійні знання), операційно-технологічні (володіння методами взаємодії) й особистісні (ідеали, риси особистості педагога) компетентності [15]. Розвиток компетентностей педагога є безперервним процесом. Це забезпечує його здатність використовувати нестандартні методи навчання та надавати знання й інформацію згідно нових потреб суспільства й економіки.

В основі мотивації до використання нестандартних методів навчання є оплата праці. За даними офіційної статистики розмір середньомісячної заробітної плати працівників освіти в Україні у 2021 році складав 11,8 тис. грн або 84 % від середнього показника заробітної плати за всіма видами економічної діяльності. У 2023 році оплата праці зросла до 13,5 тис. грн, проте його розмір склав лише 70 % від середнього показника по економіці України. Незважаючи на постійні владні заяви щодо підвищення оплати праці педагогів, темпи зростання розміру заробітної плати за період 1995-2023 років для сфери освіти склав 1,22, коли для загального показника по Україні – 1,23 (рис. 2).

Мінімальний розмір заробітної плати в сфері освіти у 2021 році складав лише 6,5 тис. грн, у 2023 році підвищення оплати праці було призупинено і в 2024 році відбулося підвищення до рамок 10-15 тис. грн. Можливість отримувати надбавки покращує ситуацію (онлайн-калькулятор для розрахунку заробітної плати в сфері освіти з врахуванням розряду, типу закладу освіти, обсягу педагогічного навантаження, стажу, за престижність праці, за перевірку зошитів, класне керівництво, за досягнення у праці та ін. доступний у мережі Інтернет [17]), однак базовий поріг оплати праці педагога в Україні є надто низьким.

Рис. 1. Компетентісно-кадрова синергія покращення освітнього процесу в мотиваційній площині

* Джерело: авторська розробка

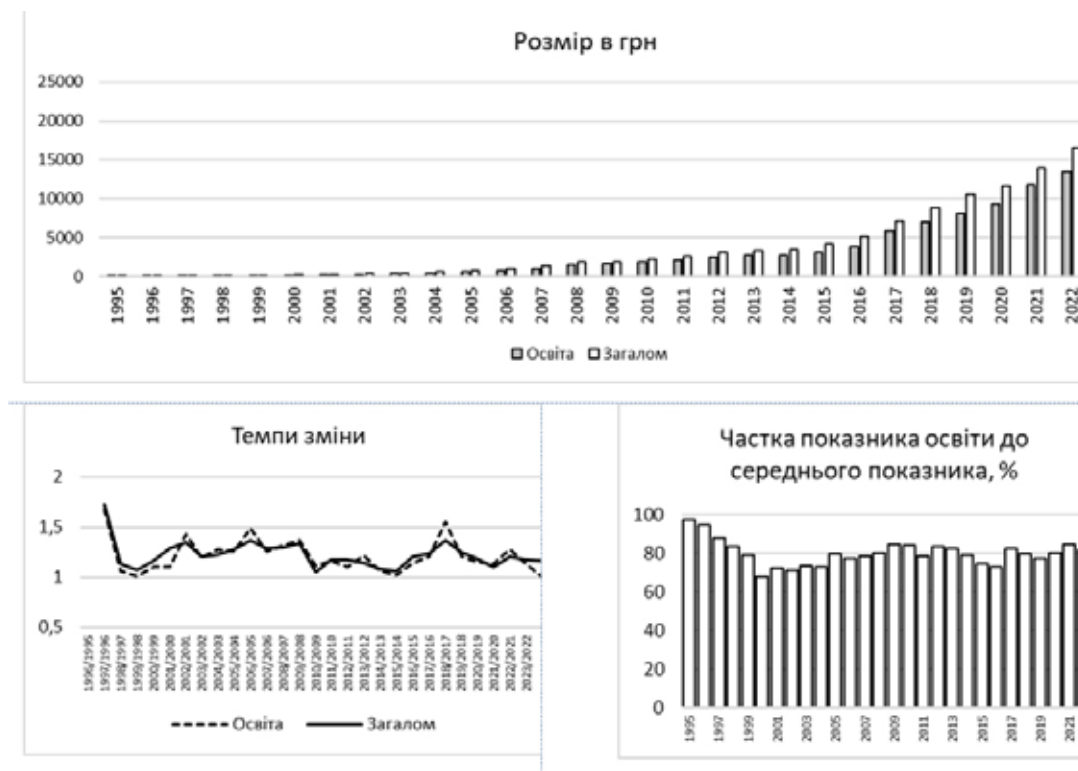

Рис. 2. Динаміка середньомісячної заробітної плати в сфері освіти та в Україні загалом, 1995–2023 роки

* Джерело: [16]

Якщо брати за основу базову заробітну плату вчителя вищої категорії в Україні і порівнювати її до показників інших держав, зокрема європейських, то:

- по-перше, вирізняється суттєва різниця в абсолютних значеннях розміру середньомісячної заробітної плати в Україні та більш розвинутих державах у доларовому еквіваленті;
- по-друге, частка заробітної плати вчителя вищої категорії в Україні складає менше 50 % середнього показника заробітної плати, що є серйозним демотиватором зайнятості в сфері освіти, зокрема загальної середньої, а відтак розвитку закладів освіти на конкурентних засадах (рис. 3).

До низького рівня оплати праці працівників сфери освіти в Україні, особливо на рівнях дошкільної і загальної середньої освіти, додається проблема надмірного педагогічного навантаження, додаткових вимог наукової, методичної, організаційної та іншої діяльності, що унеможливує підвищення кваліфікації педагога й застосування ним новітніх методів навчання, схильє до пошуку альтернативних доходів, у тому числі шляхом репетиторства.

У найбільш розвинутих країнах, таких як Німеччина, Канада, Японія, Нідерланди, Іспанія

та ін., оплата праці вчителів суттєво перевищує середні значення. Значною мірою таке співвідношення окреслює вектор державної політики на розвиток суспільства й економіки знань, рівня інвестицій у людський капітал. З іншого боку, вищий рівень оплати праці певною мірою визначається ринковими умовами в сфері освіти. Однак державне фінансування освіти є мірилом стабільності й послідовності розвитку суспільства з ментальним освітнім середовищем, якому властива вища цінність освіти, знань, інтелекту та професіоналізму (вираження використання знань на практиці).

Вирішення проблеми оплати праці в сфері освіти в умовах постійного браку бюджетних коштів та при нестабільності (ситуація з війною в Україні звужує шляхи пошуку рішень) доцільно здійснювати комплексно, застосовуючи різні мотиватори якісної науково-педагогічної діяльності, поєднуючи зусилля держави (правова регламентація щодо виплат за рахунок бюджетних коштів, що встановлюють формування обов'язкової заробітної плати науково-педагогічних працівників [20, с. 165]) і самих закладів освіти (організація внутрішньої системи оплати праці, спрямованої на мотивацію праці педагогів, у тому числі з встановленням вищих розмірів

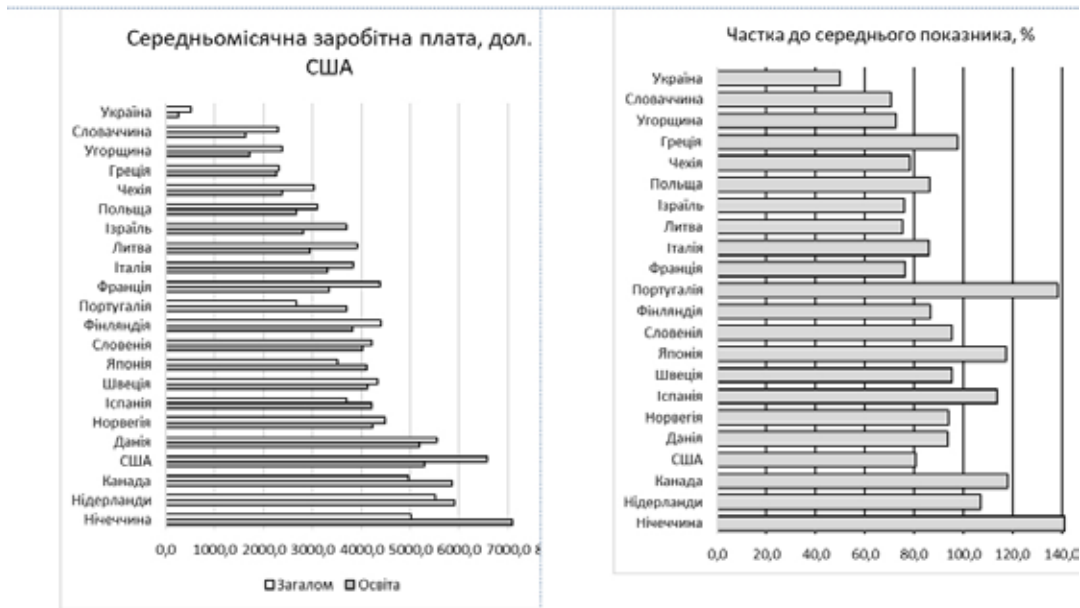

Рис. 3. Середньомісячна заробітна плата вчителів вищої категорії в Україні та деяких державах світу, 2021 рік, дол. США

* Джерело: [18;19]

заробітної плати за рахунок розподілу чистого прибутку) [21, с. 108].

Зважаючи на реальність вирішення проблеми, до актуальних для України заходів мотивації науково-педагогічних кадрів за рахунок оплати праці та додаткових матеріальних стимулів слід віднести:

- стимулювання закладів освіти до диверсифікації джерел доходів з подальшою можливістю їх використання для мотивації кадрів;
- реалізація на національному і регіональному рівнях прозорості системи винагород для педагогів, які використовують нестандартні методи навчання з відображенням у високих результатах праці;
- забезпечення оплачуваного міжнародного стажування педагогів з одночасним залученням іноземних фахівців у вітчизняну систему освіти, особливо на рівнях дошкільної і загальної середньої освіти, що майже не практикується в Україні;
- моніторинг міграційних настроїв науково-педагогічних кадрів в період повномасштабної війни, зокрема щодо намірів і потреб їхньої еміграції за кордон та реєміграції.

Висновки. Як бачимо з дослідження, освітній процес в Україні потребує глибокого структурного оновлення відповідно до сучасних соціально-економічних викликів, трансформації ринку праці та вимог цифрової епохи. Комплексний підхід до організації освітнього середови-

ща, який включає оновлення державних стандартів, впровадження інноваційних методик, посилення кадрового потенціалу та розбудову цифрової інфраструктури, забезпечує умови для формування конкурентоспроможного й адаптивного закладу освіти. Зокрема, компетентнісний підхід, що передбачає цілеспрямований розвиток особистості та її готовність до життєвої й професійної самореалізації, має стати центральним принципом оновленої системи освіти.

Ефективне управління освітнім процесом можливе лише за умови поєднання державного регулювання, гнучкої маркетингової стратегії, системної підтримки педагогічного персоналу та активної взаємодії з усіма учасниками освітнього середовища. Для забезпечення високої якості освіти необхідно сприяти формуванню відкритого, інклюзивного та інноваційного освітнього простору, здатного оперативно реагувати на потреби часу. Таким чином отримані результати можуть слугувати базою для розробки стратегій розвитку освітніх закладів в умовах інтеграції до європейського простору вищої освіти та побудови нової моделі освітньої політики держави.

Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Осадчий І. Про освітній процес у закладі загальної середньої освіти : Освітня політика (28.02.2019). URL: <http://education-ua.org/ua/component/content/article/14-analitics/1321-pro-osvitnij-protses-u-zakladi-zagalnoji-serednoji-osviti>
3. Цимбалару А. Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 1. С. 41–50.
4. Хома Т., Малеш М. Формування інформаційно-комунікативної компетентності студентів в умовах коледжу. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 3-4(22-23). С. 259–270.
5. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні : Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 31.05.2022)
6. Державний стандарт базової середньої освіти : Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 31.05.2022)
7. Бондаренко Т. Особливості формування інформаційно-комунікативної компетентності в учнів основної школи. *Педагогічні науки*. 2019. № 74. С. 5–9. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2019.74.196330>
8. Гордієнко В. Компетентнісний підхід у професійному розвитку викладачів закладів фахової передвищої освіти. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти: матеріали конференції*. 2020. Том 1. С. 147–150.
9. Цаповська Л. С. Компетентнісна освітня парадигма як цільова спрямованість освіти в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»*. 2020. Вип. 2(29). С. 125–129.
10. Макарова А. Архетипний характер освітньої діяльності особистості: соціально-філософський аналіз. *Філософія освіти*. № 27(1). 2021. С. 80–97. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2021-27-1-5>
11. Журавель Ю. В. Складові освітнього процесу: вплив на конкурентоспроможність закладів освіти. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33(72), № 2. С. 79–87.
12. Костецька М. Підвищення якості вищої освіти як чинник розвитку і модернізації змісту освітнього процесу. *Молодь і ринок*. 2017. № 1. С. 140–144.
13. Abiltarova E., Lisina L., Zhuravel Y., Neizhpapa L., Mengyi Y. Interactive Student Learning Technologies in Higher Education. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. Vol. 11, iss. 9. P. 107–117.
14. Разуменко О. В. Освітній простір як місце розгортання педагогічних відносин. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія*. 2013. № 41(2). С. 216–223.
15. Войцехівський М. Ф. Розвиток професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін у системі післядипломної педагогічної освіти. *Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування шкільної освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 20-23.04.2015 р.* URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/idpurso/paper/view/100/85>
16. Демографічна та соціальна статистика / Ринок праці / Оплата праці та соціально-трудова відносини : Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.05.2024)
17. Оновлений Калькулятор зарплати вчителя 2024: яку суму отримуєте ви? : Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/experience/kalkulyator-zarplaty-vchytelya-2023-rozrahujte-skilky-budete-otrymuvaty/> (дата звернення: 12.05.2024)
18. Teachers' salaries : OECD Data. URL: <https://data.oecd.org/eduresource/teachers-salaries.htm> (дата звернення: 12.05.2024).
19. Average wages : OECD Data. URL: <https://data.oecd.org/earnwage/average-wages.htm> (дата звернення: 12.05.2024).
20. Ломоносов А. В. Соціально-економічне регулювання оплати праці в системі вищої освіти : дис. ... доктора екон. наук. 08.00.07. Київ, 2015. 517 с.
21. Герасименко О. О. Оплата праці як інструмент управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників. *Вчені записки : зб. наук. пр.* 2014. Вип. 16. С. 106–112.

Zhang Yu., Zhuravel Yu. Components of the educational process: impact on the competitiveness of educational institutions

The article provides a comprehensive analysis of the content of the educational process in Ukraine, which is considered as a multifaceted phenomenon with clearly defined components – pedagogical, personnel, material and technical, organizational, and institutional and managerial. The study emphasizes the importance of a competency-based approach, which transforms the understanding of the educational process as a trajectory of the developing learner. It reveals the specifics of competency formation at different levels of education, from preschool to postgraduate, and their importance for the competitiveness

of educational institutions in the global space. The relevance of introducing non-standard teaching methods (gamification, collaborative learning, flipped classroom, VAK methodology, etc.) as a response to growing competition and the need to improve the efficiency of educational services is justified. Particular attention is paid to staffing in the educational process, teacher motivation, working conditions, and salary levels, which are critical for the formation of high-quality human capital. The authors present their model of competence-based human resource synergy as the basis for qualitative changes in educational institutions. The necessity of combining state regulation and the initiatives of the institutions themselves in ensuring the competitiveness of the educational environment is substantiated. Strategic priorities for improving each component of the educational process are proposed, including infrastructure modernization, development of the digital environment, increasing integrity, and the formation of innovation clusters. The results of the study can be used in the formation of educational policy, strategic management of educational institutions, and the development of new standards for educational activities. It is noted that improving the effectiveness of the educational process is impossible without the comprehensive integration of educational innovations, participation in national and international rankings, and a focus on the needs of stakeholders. The proposed mechanisms are universal for use in conditions of decentralization, digital transformation, and global competition. It is determined that the formation of a sustainable model of development of the educational environment is a prerequisite for the successful integration of Ukraine into the European educational space.

Key words: educational process, state standards, competence-based approach, institutional efficiency, pedagogical innovations, digitalization of education, competitiveness.